

Завгородній Віталій Анатолійович,
*старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
з проблем державотворення та правозастосування
навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор*

ІНКЛЮЗІЯ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У сучасних умовах розвитку демократичної правової держави одним із ключових напрямів реформування правоохоронної системи є впровадження принципів інклюзії та безбар'єрності в діяльність поліції. Інклюзія в поліцейській діяльності зводиться до створення умов для рівного доступу всіх категорій населення до поліцейських послуг незалежно від наявності інвалідності, віку, стану здоров'я, соціального статусу чи інших особливостей, а також забезпечення можливостей для реалізації права на службу в поліції особами, які потребують розумного пристосування.

Актуальність зазначеної проблематики зумовлена зростанням кількості осіб з інвалідністю в Україні внаслідок збройної агресії російської федерації, необхідністю забезпечення реалізації міжнародних стандартів у сфері прав людини та впровадження Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. [1].

В Україні принципи інклюзії закріплені в законах України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» [2], «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» [3], а також у вищезгаданій Національній стратегії.

Інклюзивна поліція є складовою концепції людиноцентричної моделі поліцейської діяльності (*community policing*), відповідно до якої головною метою правоохоронних органів виступає забезпечення потреб людини та захист її прав і свобод.

Інклюзія в діяльності поліції охоплює декілька напрямів, які перебувають у взаємозв'язку.

Першим напрямом є забезпечення фізичної доступності поліцейських послуг. Йдеться про облаштування адміністративних будівель та споруд поліції пандусами, ліфтами, тактильними покажчиками, адаптованими санітарними приміщеннями та іншими елементами безбар'єрного середовища.

Другим напрямом виступає інформаційна доступність. Поліцейська інформація повинна надаватися у формах, доступних для осіб із порушеннями слуху, зору чи інтелектуального розвитку. Зокрема, актуальним є використання жестової мови, шрифту Брайля, адаптованих вебресурсів та спеціальних цифрових сервісів.

З цього приводу слушними убачаємо результати дослідження, проведеного О.С. Скляр, яким зроблено висновок, що знання основ жестової мови поліцейським у стандартних чи екстремальних ситуаціях може значно полегшити подолання комунікаційного бар'єру з людьми, які мають порушення слуху. Дослідження, наголошує вчений, показують, що відсутність таких знань може

бути компенсована шляхом застосування поліцейськими навичок ефективної невербальної комунікації, що має бути відпрацьовано під час тренувань, зокрема через розв'язання практичних кейсових завдань [4, с. 527].

Третім напрямом є формування інклюзивних комунікативних компетентностей поліцейських. Працівники поліції мають володіти навичками спілкування з особами, які мають порушення слуху, зору, опорно-рухового апарату, психічні чи інтелектуальні порушення.

Як наголошує О.А. Рівчаченко, комунікативна толерантність поліцейських Національної поліції є обов'язковою складовою спеціальної професійної підготовки, сприяє становленню особистості професіонала, є підґрунтям професійної майстерності та запорукою ефективної правоохоронної діяльності. Доцільним, на думку вченого, є введення дисципліни «Толерантність і недискримінація в роботі поліцейських» до програми підготовки курсантів усіх спеціальностей закладів вищої освіти МВС України [5, с. 113-114].

Четвертим напрямом є забезпечення інклюзивності кадрової політики. Поліція повинна створювати умови для професійної реалізації ветеранів війни та працівників, які отримали інвалідність унаслідок поранень, шляхом запровадження механізмів розумного пристосування робочих місць.

Відповідно до оприлюднених результатів оцінювання роботи із забезпечення прав осіб з інвалідністю в Національній поліції України за 2025 рік станом на 15 лютого 2026 року у структурних підрозділах центрального органу управління поліції, головних управлінь Національної поліції в областях та у м. Києві, міжрегіональних органів поліції, державних установ і закладів, що належать до сфери управління Національної поліції України, працювало 120245 осіб, з яких 1501 – особи з інвалідністю (22 працівників мають I групу інвалідності, 528 – II групу, 951 – III групу) [6].

Попри позитивні зміни, впровадження інклюзивних підходів у діяльність Національної поліції супроводжується низкою проблем.

По-перше, не всі об'єкти поліцейської інфраструктури відповідають вимогам безбар'єрності та доступності, що визначені Державними будівельними нормами В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд».

По-друге, залишається недостатнім рівень спеціальної підготовки окремих категорій поліцейських щодо комунікації з особами, які мають різні форми інвалідності.

По-третє, потребує вдосконалення нормативне регулювання механізмів розумного пристосування умов служби для працівників поліції з інвалідністю.

По-четверте, існує проблема недостатнього використання сучасних цифрових технологій для забезпечення доступності поліцейських послуг.

Водночас, результати оцінювання стану забезпечення прав осіб з інвалідністю в Національній поліції свідчать про поступове впровадження принципів безбар'єрності. За даними Національної поліції України, стан забезпечення реалізації прав осіб з інвалідністю в системі поліції оцінено як задовільний.

Отже, інклюзія в поліцейській діяльності є важливим складником сучасної правоохоронної політики та необхідною умовою реалізації принципу верховенства права. Її впровадження сприяє забезпеченню рівного доступу громадян до поліцейських послуг, підвищенню рівня довіри населення до поліції та утвердженню людиноцентричної моделі правоохоронної діяльності.

Інклюзія в діяльності поліції повинна розглядатися не лише як інструмент забезпечення прав окремих соціальних груп, а як невід'ємний елемент демократичної, сервісно-орієнтованої та ефективної правоохоронної системи.

Список використаних джерел:

1. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21 березня 1991 року № 875-XII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>

2. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06 вересня 2012 року № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>

3. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>

4. Склар О. С. Тактичні особливості комунікації поліцейських із людьми, які мають порушення слуху. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2025. № 4 (111). С. 513-528.

5. Рівчаченко О. А. Формування комунікативної толерантності в поліцейських Національної поліції України за допомогою інтерактивних засобів навчання. *Юридична психологія*. 2019. № 2(25). С. 109-116.

6. Результати оцінювання роботи із забезпечення прав осіб з інвалідністю в Національній поліції за 2025 рік. URL: <https://npu.gov.ua/diyalnist/dotrimannya-prav-lyudini/stvorennia-bezbariernoho-prostoru/normatyvna-baza-ta-zvity/rezultaty-otsiniuvannia-roboty-iz-zabezpechennia-prav-osib-z-invalidnistiu-v-natspolitsi>